Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 24. 2. 2021, sp. zn. 30 Cdo 3509/2019, ECLI:CZ:NS:2021:30.CDO.3509.2019.3

Číslo: 26/2022

Právní věta:

V případě porušení základního práva na účinné vyšetřování vyplývajícího z čl. 7 odst. 2 Listiny základních práv a svobod a čl. 3 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod se vznik nemajetkové újmy ve smyslu § 31a zákona č. 82/1998 Sb., ve znění pozdějších předpisů, presumuje.

Soud: Nejvyšší soud

Datum rozhodnutí: 24.02.2021

Spisová značka: 30 Cdo 3509/2019

Číslo rozhodnutí: 26

Číslo sešitu: 3

Typ rozhodnutí: Rozsudek

Hesla: Lidská práva, Odpovědnost státu za nemajetkovou újmu [Odpovědnost státu za újmu]

Předpisy: čl. 3 sdělení federálního ministerstva zahraničních věcí č. 209/1992 Sb.
čl. 7 odst. 2 Listiny základních práv a svobod
§ 31a zákona č. 82/1998 Sb.

Druh: Rozhodnutí ve věcech občanskoprávních, obchodních a správních

Dotčená rozhodnutí:

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 29. 6. 2011, sp. zn. 30 Cdo 1684/2010

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 5. 3. 2009, sp. zn. 30 Cdo 2290/2007

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 15. 3. 2012, sp. zn. 30 Cdo 2555/2010

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 27. 6. 2012, sp. zn. 30 Cdo 2813/2011, uveřejněný pod číslem 122/2012 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek, část občanskoprávní a obchodní

Stanovisko pléna Nejvyššího soudu ze dne 13. 4. 2011, Cpjn 206/2010, uveřejněné pod číslem 58/2011 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 27. 6. 2012, sp. zn. 30 Cdo 3731/2011

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 19. 11. 2014, sp. zn. 30 Cdo 3850/2014, uveřejněný pod číslem 37/2015 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek, část občanskoprávní a obchodní

Nálezu Ústavního soudu ze dne 27. 10. 2015, sp. zn. I. ÚS 860/15, N 191/79 SbNU 161

Rozsudek ESLP ze dne 28. 9. 2015, stížnost č. 23380/09, ve věci Bouyid proti Belgii

Rozsudek ESLP ze dne 12. 6. 2012, stížnost č. 13624/03, ve věci Koky a další proti Slovensku

Sbírkový text rozhodnutí:

Nejvyšší soud k dovolání žalobce zrušil rozsudek Městského soudu v Praze ze dne 25. 10. 2018, sp. zn. 25 Co 287/2018, a rozsudek Obvodního soudu pro Prahu 2 ze dne 9. 10. 2017, sp. zn. 37 C 11/2016, v rozsahu nároku na zaplacení částky 250 000 Kč jako náhrady nemajetkové újmy za nezákonná rozhodnutí, jakož i ve výroku o nákladech řízení, a věc v tomto rozsahu vrátil Obvodnímu soudu pro Prahu 2 k dalšímu řízení; jinak dovolání odmítl.

I.
Dosavadní průběh řízení

1. Žalobce (dále též „dovolatel“) se domáhal po žalované 1) zaplacení částky ve výši 250 000 Kč jako náhrady nemajetkové újmy z titulu nesprávného úředního postupu při pokusu o správní vyhoštění dne 6. 6. 2014. Žalobce je občanem K. V současné době pobývá v K., kam byl dne 2. 7. 2014 z území České republiky vyhoštěn. Dne 14. 5. 2014 byl žalobce zajištěn v Zařízení pro zajištění cizinců B. (dále jen „zařízení“) za účelem jeho správního vyhoštění z území České republiky. Po celou dobu svého zajištění, tj. od 14. 5. 2014 do 6. 6. 2014, nedostal od Policie České republiky žádné informace ohledně realizace jeho správního vyhoštění, přičemž o odletu do země původu se dozvěděl den před plánovaným odletem od sociální pracovnice. Dne 6. 6. 2014 ráno měla být realizována eskorta žalobce na letiště. Čtyři policisté vstoupili do jeho pokoje a použili vůči němu hmaty, chvaty, údery a kopy, slzotvorný plyn a pouta. Při použití donucovacích prostředků byl žalobce nahý. Následně jej policisté vynesli z ubytovací budovy do jiné budovy areálu zařízení, kde byl oblečen a naložen do policejního vozu. V důsledku použití slzného plynu byl silně dezorientován. V průběhu eskorty autem na pražské letiště měl žalobce nasazena pouta a poutací pás, přičemž eskortu prováděli tři policisté. Na letišti jej policisté umístili na vozík pro zavazadla a převezli do policejní cely. Jeho vyhoštění se nepodařilo zrealizovat, jelikož kapitán letadla odmítl vzít žalobce na palubu. Následně byl žalobce z policejní cely přemístěn zpět do policejního vozu, tentokrát již za použití invalidního vozíku, a převezen zpátky do zařízení. Po celou dobu nebyl informován, co se děje. Až po převozu do zařízení byl ošetřen lékařkou a byly mu vypláchnuty oči od slzného plynu. Po žalované 2) se žalobce domáhal zaplacení částky ve výši 250 000 Kč jako náhrady nemajetkové újmy za nezákonná rozhodnutí – usnesení Generální inspekce bezpečnostních sborů ze dne 20. 11. 2014, č. j. GI TC-376-32/2014, usnesení Krajského státního zastupitelství v Praze ze dne 17. 12. 2014, sp. zn. KZN 1064/2014, a vyrozumění Vrchního státního zastupitelství v Praze ze dne 25. 3. 2015, č. j. 1 VZN 1611/2015-7.

2. Obvodní soud pro Prahu 2 (dále jen „soud prvního stupně“) rozsudkem ze dne 9. 10. 2017, č. j. 37 C 11/2016-160, zamítl žalobu na zaplacení částky 500 000 Kč (výrok I) a rozhodl, že se první a druhé žalované ve vztahu k žalobci nepřiznává právo na náhradu nákladů řízení (výrok II).

3. Soud prvního stupně vzal za prokázané, že dne 6. 6. 2014 došlo k pokusu o vyhoštění žalobce. Dne 16. 6. 2014 podal žalobce trestní oznámení na podezření ze spáchání trestného činu příslušníky Policie České republiky, kteří se jej pokusili dne 6. 6. 2014 vyhostit. Generální inspekce bezpečnostních sborů prováděla šetření dle § 158 odst. 1 a 3 zákona č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů. Následně bylo dne 20. 11. 2014 vydáno usnesení č. j. GI-TC-376-32/2014, o odložení věci dle § 159a odst. 1 trestního řádu, proti němuž podal žalobce stížnost. Usnesením ze dne 17. 12. 2014, sp. zn. KZN 1064/2014, Krajské státní zastupitelství v Praze stížnost zamítlo. Žalobce podal podnět k výkonu dohledu a dne 25. 3. 2015

vydalo Vrchní státní zastupitelství v Praze vyrozumění č. j. 1 VZN 1611/2015-7, kterým podnět zhodnotilo jako nedůvodný a bez dalšího jej odložilo. Žalobce podal proti výše uvedenému zásahu a výše uvedeným rozhodnutím ústavní stížnost, o níž Ústavní soud rozhodl nálezem ze dne 27. 10. 2015, sp. zn. I. ÚS 860/15, tak, že zásahem Policie České republiky při výkonu správního vyhoštění stěžovatele dne 6. 6. 2014 bylo porušeno základní právo stěžovatele nebýt podroben ponižujícímu zacházení podle čl. 7 odst. 2 Listiny základních práv a svobod a čl. 3 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod (výrok I), usnesením Generální inspekce bezpečnostních sborů ze dne 20. 11. 2014, č. j. GI-TC-376-32/2014, usnesením Krajského státního zastupitelství v Praze ze dne 17. 12. 2014, sp. zn. KZN 1064/2014 a vyrozuměním Vrchního státního zastupitelství v Praze ze dne 25. 3. 2015, č. j. 1 VZN 1611/2015-7, bylo porušeno základní právo stěžovatele na účinné vyšetřování vyplývající z čl. 7 odst. 2 Listiny základních práv a svobod a čl. 3 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod (výrok II), uvedená rozhodnutí zrušil (výrok III) a ve zbytku ústavní stížnost odmítl (výrok IV).

4. Na základě uvedeného nálezu Ústavního soudu byly opakovaně činěny úkony trestního řízení, kdy se orgány činné v trestním řízení snažily mimo jiné opětovně vyslechnout žalobce, avšak žádná z kontaktovaných osob neměla informace o místě jeho pobytu, či aktuální kontakt. Usnesením Generální inspekce bezpečnostních sborů ze dne 29. 3. 2016, č. j. GI-TC-376-76/2014, byla věc opětovně odložena. Žalobce proti tomu podal stížnost, o níž rozhodlo Vrchní státní zastupitelství v Praze usnesením ze dne 10. 6. 2016, č. j. 1 VZN 1611/2015-49, tak, že ji zamítlo. Proti oběma uvedeným rozhodnutím podal žalobce ústavní stížnost, která byla usnesením Ústavního soudu ze dne 25. 10. 2016, sp. zn. II. ÚS 2462/16, odmítnuta.

5. Podáním ze dne 21. 4. 2016 se žalobce obrátil se svým nárokem na odškodnění na žalovanou 1), která vyjádřením ze dne 26. 9. 2016, č. j. MV-71347-6/P-2016, odmítla vyhovět nároku žalobce na zadostiučinění za nemajetkovou újmu, jež měla žalobci vzniknout v důsledku nesprávného úředního postupu Policie České republiky při pokusu o jeho správní vyhoštění dne 6. 6. 2014, spočívajícího v absenci přípravy na vyhoštění, absenci koordinace vyhoštění, nepřiměřenosti použití donucovacích prostředků vůči žalobci a nedůstojném zacházení se žalobcem v průběhu eskorty, když dospěla k závěru, že uplatněný nárok je s odkazem na § 32 odst. 3 zákona č. 82/1998 Sb., o odpovědnosti za škodu způsobenou při výkonu veřejné moci rozhodnutím nebo nesprávným úředním postupem a o změně zákona České národní rady č. 358/1992 Sb., o notářích a jejich činnosti (notářský řád), ve znění pozdějších předpisů (dále též „OdpŠk“), již promlčený. Žádost žalobce v části nároku na náhradu nemajetkové újmy, která měla být žalobci způsobena v důsledku nesprávného úředního postupu Generální inspekce bezpečnostních sborů, Krajského státního zastupitelství v Praze a Vrchního státního zastupitelství v Praze spočívajícího v neúčinném vyšetřování, byla postoupena žalované 2), která se k ní do podání žaloby nevyjádřila.

6. Soud prvního stupně posoudil nároky žalobce podle § 1, § 5, § 7 odst. 1, § 8 odst. 1, § 13 a § 32 OdpŠk.

7. V případě nároku na zaplacení částky ve výši 250 000 Kč, jako náhrady nemajetkové újmy za nesprávný úřední postup při pokusu o správní vyhoštění dne 6. 6. 2014, se soud nejprve zabýval námitkou promlčení vznesenou žalovanou 1) a dospěl k závěru, že jestliže dne 6. 6. 2014 při pokusu o vyhoštění žalobce byla žalobci dle jeho tvrzení způsobena újma popsaná v žalobě, kdy byl podroben nelidskému a ponižujícímu zacházení postupem policistů, je třeba stanovit počátek promlčecí lhůty právě od tohoto dne, tj. dne 6. 6. 2014, když tento den měl být žalobce vystaven nepříznivým následkům nesprávného úředního postupu, nikoliv od toho, jak dlouho tyto důsledky trvají, či snad od okamžiku, kdy pominuly. Poslední den promlčecí lhůty pak nastal po šesti měsících, tj. dne 6. 12. 2014, a ode dne 7. 12. 2014 byl nárok promlčen. Jestliže byla žaloba k soudu podána dne 3. 10. 2016, tedy více než rok a půl po uplynutí promlčecí doby, posoudil soud prvního stupně námitku promlčení uplatněnou žalovanou 1) jako relevantní a uzavřel, že nárok žalobce je promlčen.

8. Soud prvního stupně se neztotožnil ani s tvrzením žalobce, že promlčecí lhůta začala plynout až vyhlášením nálezu Ústavního soudu ze dne 27. 10. 2015, sp. zn. I. ÚS 860/15, neboť nálezem Ústavního soudu byla pouze deklarována skutečnost, že došlo k poškození práv žalobce. O této újmě se však žalobce musel dozvědět právě tím, že jí měl být vystaven, čemuž odpovídá i skutečnost, že dne 16. 6. 2014 podal trestní oznámení na postup policistů. Soud prvního stupně nepřisvědčil ani námitce žalobce, že počátek promlčecí doby měl být stanoven za použití analogie jako je tomu u nezákonného rozhodnutí, když zde není žádné nezákonné rozhodnutí, pro nějž je ve smyslu zákona č. 82/1998 Sb. přiléhavý jiný právní režim a použití analogie zde není možné. Podle soudu prvního stupně nedošlo stanovením počátku promlčecí lhůty k porušení závazků České republiky plynoucích z čl. 3 a 13 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod (dále jen „Úmluva“) ve znění protokolů č. 3, 5, a 8, neboť žalobce měl právo uplatnit svůj nárok u soudu kdykoli v rámci promlčecí lhůty stanovené v § 32 odst. 3 OdpŠk.

9. K tvrzení žalobce, že vznesená námitka promlčení je v rozporu s dobrými mravy, soud prvního stupně uvedl, že žalobce netvrdil, že bez své viny nemohl nárok uplatnit dříve a ani soud k takovému závěru nedospěl. Vzhledem k tomu soud prvního stupně uzavřel, že nárok žalobce je promlčen a žalobu, co do částky 250 000 Kč jako přiměřeného zadostiučinění za nemajetkovou újmu z titulu nesprávného úředního postupu při pokusu o správní vyhoštění žalobce dne 6. 6. 2014, zamítl.

10. Ve vztahu k druhému nároku ve výši 250 000 Kč jako náhrady nemajetkové újmy za nezákonná rozhodnutí – usnesení Generální inspekce bezpečnostních sborů ze dne 20. 11. 2014, č. j. GI-TC-376-32/2014, usnesení Krajského státního zastupitelství v Praze ze dne 17. 12. 2014, sp. zn. KZN 1064/2014, a vyrozumění Vrchního státního zastupitelství v Praze ze dne 25. 3. 2015, č. j. 1 VZN 1611/2015-7, která byla zrušena nálezem Ústavního soudu ze dne 27. 10. 2015, sp. zn. I ÚS 860/15, soud prvního stupně uvedl, že je nutno na tato rozhodnutí pohlížet jako na nezákonná rozhodnutí ve smyslu § 8 OdpŠk. V případě existence nemajetkové újmy vzniklé z výše uvedených nezákonných rozhodnutí, měl soud za to, že tato újma nebyla tvrzena, ani prokázána, proto vyzval žalobce k doplnění tvrzení a návrhu důkazů podle § 118a odst. 1 a 3 o. s. ř. Nato se žalobce ve stanovené lhůtě vyjádřil, že již v žalobě uvedl, že vnímal jako velice nespravedlivé a ponižující následné vyšetřování jeho trestního oznámení, když nebyl vůbec vyslechnut a bylo s ním jednáno, jako kdyby neexistoval. Žalobce měl pocit, že státní orgány se snaží jeho věc zamést pod koberec a neexistuje vůle odhalit a potrestat pachatele, kteří se měli dopustit nelidského zacházení. Žalobce se cítil bezmocný a vnímal jako nespravedlivé, že pachatelé zůstali nepotrestáni. K návrhu důkazů k prokázání tvrzené újmy, žalobce uvedl, že dle jeho názoru se má tato újma presumovat obdobně jako je tomu u nemajetkové újmy z titulu nesprávného úředního postupu, nepřiměřené délky soudního řízení, když uložení doplnění návrhu důkazů k prokázání takové újmy považoval žalobce za příliš formalistické a pro něj těžko splnitelné, jiné návrhy proto soudu nedoložil.

11. Soud prvního stupně uvedl, že nemůže vycházet z presumpce existence nemajetkové újmy z nezákonných rozhodnutí obdobně jako je tomu v případě újmy z nesprávného úředního postupu spočívajícího v nepřiměřené délce soudního řízení, když prokázání újmy z těchto rozhodnutí je na žalobci a tato újma musí být v řízení bezpečně prokázána. Jak uvedl Nejvyšší soud ve svém rozsudku ze dne 15. 3. 2012, sp. zn. 30 Cdo 2555/2010, skutkové vymezení újmy způsobené nezákonnými rozhodnutími je významné i z hlediska dokazování, neboť zatímco v případě nepřiměřené délky řízení se újma na straně poškozené presumuje, musí být újma založená jinou skutečností prokázána, není-li zjevné, že by stejnou újmu utrpěla jakákoli osoba, která by byla danou skutečností postižena, a šlo by tedy o notorietu, kterou dokazovat netřeba. Soud prvního stupně dospěl k závěru, že se v tomto případě nemůže jednat o notorietu jednak proto, že žalobce tvrdí tak zásadní a specifickou újmu, jednak z důvodu, že po zrušení výše uvedených rozhodnutí nálezem Ústavního soudu bylo ve věci vedeno další šetření ve vztahu k trestnímu oznámení žalobce, kdy se policejní orgán snažil zjistit pobyt žalobce v Kamerunu, což se mu nepodařilo, věc byla odložena a následná ústavní stížnost

žalobce do rozhodnutí o odložení věci byla odmítnuta usnesením Ústavního soudu ze dne 25. 10. 2016, sp. zn. II. ÚS 2462/16. Tudíž je otázkou, v jakém rozsahu mohla žalobci vzniknout tvrzená újma, když jeho věc byla později znovu prověřována, i když s negativním výsledkem. Vzhledem k tomu, že žalobce nedoplnil návrhy důkazů k prokázání existence nemajetkové újmy v rozsahu tvrzeném, nezbylo soudu prvního stupně než žalobu co do tohoto nároku zamítnout pro neunesení břemene důkazního.

12. Městský soud v Praze (dále jen „odvolací soud“) k odvolání žalobce napadeným rozsudkem potvrdil rozsudek soudu prvního stupně (výrok I) a rozhodl, že žádný z účastníků nemá právo na náhradu nákladů odvolacího řízení (výrok II).

13. Ve vztahu k nároku žalobce na zadostiučinění za nemajetkovou újmu způsobenou žalobci nesprávným úředním postupem Policie České republiky při pokusu o jeho vyhoštění dne 6. 6. 2014 se odvolací soud plně ztotožnil se závěrem soudu prvního stupně, že tento nárok je promlčen, neboť pro počátek subjektivní promlčecí doby k uplatnění práva na náhradu nemajetkové újmy je rozhodující, kdy se poškozený (žalobce) dozví o vzniklé újmě. V dané věci si žalobce musel být vědom při pokusu o jeho vyhoštění dne 6. 6. 2014, že jednáním policistů při tomto pokusu došlo na jeho straně k nemajetkové újmě tak, jak ji pociťoval, a jak posléze ve vztahu k postupu policistů podal dne 16. 6. 2014 trestní oznámení ke Generální inspekci bezpečnostních sborů. Jestliže tedy soud prvního stupně uzavřel, že právě od tohoto okamžiku je na místě dle § 32 odst. 3 věta první OdpŠk počítat šestiměsíční subjektivní promlčecí dobu, a konstatoval, že tato dne 6. 12. 2014 uplynula, přičemž ode dne následujícího, tedy ode dne 7. 12. 2014, je tento nárok žalobce promlčen, je jeho závěr zcela správný. Odvolací soud přisvědčil soudu prvního stupně rovněž v závěru, že vyhlášením nálezu ze dne 27. 10. 2015, sp. zn. I. ÚS 860/15, Ústavní soud pouze deklaroval, že k poškození práva žalobce skutečně došlo, avšak žalobce se o způsobené újmě a poškození svých práv, musel dozvědět již dne 6. 6. 2014, kdy k pokusu o jeho vyhoštění došlo.

14. Odvolací soud rovněž přisvědčil závěru soudu prvního stupně, že počátek promlčecí doby nelze stanovit za použití analogie, jako je tomu u nezákonného rozhodnutí, neboť postup policie při pokusu o vyhoštění žalobce není nezákonným rozhodnutím, nýbrž nesprávným úředním postupem, a proto ve smyslu zákona č. 82/1998 Sb., jak již soud prvního stupně konstatoval, taková analogie a její užití možné není. Odvolací soud se též ztotožnil s tím, že námitka promlčení ze strany žalované 1) není v rozporu s dobrými mravy, neboť žalobce neuvedl žádné výjimečné okolnosti, pro které by se námitka promlčení příčila dobrým mravům, když nelze přihlédnout k jeho tvrzení, že musel počkat na dobu, kdy bylo jednoznačně potvrzeno, že postupem Policie České republiky při pokusu o jeho vyhoštění dne 6. 6. 2014 došlo k nesprávnému úřednímu postupu. Žalobci nic nebránilo uplatnit svůj nárok u soudu dříve, než o jeho ústavní stížnosti bylo rozhodnuto, nadto za situace, kdy byl od počátku zastoupen advokátem. Okolnost, že žalobce nejprve v dané věci podal ústavní stížnost a vyčkával rozhodnutí o ní Ústavním soudem a teprve poté uplatnil žalobu u soudu, neznamená, že by žalovaná 1) jednala v rozporu s dobrými mravy tím, že se posléze brání námitkou promlčení.

15. V případě nároku žalobce na náhradu nemajetkové újmy vůči žalované 2) se odvolací soud rovněž ztotožnil se soudem prvního stupně v tom, že této náhrady nemajetkové újmy se žalobce může domáhat toliko na základě nezákonných rozhodnutí ve smyslu § 8 OdpŠk, neboť předmětná usnesení byla nálezem Ústavního soudu ze dne 27. 10. 2015, sp. zn. I. ÚS 860/15, zrušena. Na tato rozhodnutí je proto nutné pohlížet jako na rozhodnutí nezákonná. Rozhodně se tedy nejedná o nesprávný úřední postup, neboť tím je porušení pravidel předepsaných právními normami pro počínání státního orgánu při jeho činnosti, a to zejména takové, jež nevede k vydání rozhodnutí. Vzhledem k tomu, jak již konstatoval soud prvního stupně, že postup orgánů, prošetřujících trestní oznámení žalobce, jakož i další podněty ze strany žalobce spojené s trestním oznámením, byl vtělen právě do shora uvedených rozhodnutí, je nutné vycházet z těchto rozhodnutí a v případě, že byla zrušena, považovat je za nezákonná. Nelze tak vycházet z presumpce existence nemajetkové újmy z nezákonných rozhodnutí

obdobně, jako je tomu u újmy z nesprávného úředního postupu – nepřiměřené délky soudního řízení. Nemajetková újma založená na jiné skutečnosti totiž musí být vždy zásadně prokázána, není-li zjevné, že by stejnou újmu utrpěla jakákoliv osoba, která by byla danou skutečností postižena, a šlo by tak o notorietu, jíž dokazovat netřeba. V případě žalobce dle odvolacího soudu však o žádnou notorietu nejde. Jestliže tedy žalobce, ač byl řádně soudem prvního stupně poučen ve smyslu § 118a odst. 1 a 3 o. s. ř. k prokázání svých tvrzení o vzniku nemajetkové újmy v souvislosti s nezákonnými rozhodnutími, návrhy na prokázání těchto tvrzení neuvedl, lze dle odvolacího soudu uzavřít, že tato svá tvrzení žádným způsobem neprokázal. Protože tak žalobce neprokázal druhý zásadní předpoklad vzniku odpovědnosti státu za škodu, a to vznik nemajetkové újmy v souvislosti s nezákonnými rozhodnutími, bylo zcela nadbytečné zabývat se třetím základním předpokladem vzniku odpovědnosti státu za škodu, a to příčinnou souvislostí mezi vznikem nemajetkové újmy a nezákonnými rozhodnutími.

II.
Dovolání a vyjádření k němu

16. Rozsudek odvolacího soudu napadl žalobce v rozsahu výroku, kterým byl potvrzen výrok I rozsudku soudu prvního stupně o zamítnutí žaloby na náhradu nemajetkové újmy.

17. Dovolatel spatřuje přípustnost dovolání ve vyřešení tří otázek hmotného nebo procesního práva, které v rozhodování dovolacího soudu dosud nebyly vyřešeny nebo mají být posouzeny dovolacím soudem jinak vzhledem k okolnostem nynějšího případu.

18. První otázkou zakládající dle dovolatele přípustnost dovolání je nesprávné posouzení rozhodného okamžiku pro počátek běhu promlčecí lhůty k uplatnění nároků dle zákona č. 82/1998 Sb.

19. Dovolatel se domnívá, že pokud oba nižší soudy dospěly k závěru, že je jeho nárok na náhradu nemajetkové újmy z titulu nesprávného úředního postupu při pokusu o správní vyhoštění dne 6. 6. 2014 promlčen, odepřely mu právo na odškodnění zakotvené v čl. 3 a 13 Úmluvy a v čl. 14 a 16 Úmluvy OSN proti mučení a jinému krutému, nelidskému či ponižujícímu zacházení nebo trestání, jehož existenci měl dle dovolatele potvrdit opakovaně i Ústavní soud.

20. Dovolatel opakovaně navrhoval, aby soudy navázaly počátek běhu promlčecí lhůty na vyhlášení nálezu Ústavního soudu ze dne 27. 10. 2015, sp. zn. I. ÚS 860/15, tedy na den 10. 11. 2015, kdy se dovolatel dozvěděl, že postup státních orgánů byl v rozporu s čl. 7 odst. 2 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“) a čl. 3 Úmluvy, tedy že mu těmito porušeními vznikla újma, jejíž nárok může uplatnit dle zákona č. 82/1998 Sb.

21. Součástí nápravy porušení zákazu nelidského a ponižujícího zacházení je dle čl. 3 a 13 Úmluvy také odškodnění oběti takového zacházení. Dovolatel již v řízení před odvolacím soudem poukázal na to, že Evropský soud pro lidská práva (dále jen „ESLP“) ve své judikatuře konstantně zdůrazňuje, že samotné rozhodnutí ve prospěch oběti není dostatečnou nápravou porušení zákazu nelidského nebo ponižujícího zacházení. Státy mají povinnost na jedné straně uznat (výslovně nebo alespoň v podstatě věci) porušení práva oběti a na straně druhé poskytnout oběti přiměřenou a dostatečnou nápravu za porušení jejích práv. Přiměřenost a dostatečnost nápravy na vnitrostátní úrovni ESLP obecně posuzuje v závislosti na všech okolnostech případu, obzvláště pak vzhledem k povaze porušení Úmluvy.

22. Podle čl. 14 Úmluvy OSN proti mučení a jinému krutému, nelidskému či ponižujícímu zacházení nebo trestání „každý stát, který je smluvní stranou této Úmluvy, zajistí ve svém právním řádu, aby oběť mučení měla právo na nápravu a na spravedlivé a přiměřené odškodnění, včetně prostředků nutných pro co nejúplnější zdravotní rehabilitaci.“ Implementaci tohoto článku se Výbor OSN proti

mučení věnuje v Obecném komentáři č. 3, v němž se výslovně uvádí, že vzhledem k pokračující povaze následků mučení se promlčecí lhůty na oběti mučení nemají aplikovat, protože brání obětem v dosažení nápravy, včetně odškodnění. Výbor OSN uvádí, že pro mnohé oběti mučení plynutí času nezmírňuje následky, ty se naopak mohou časem ještě zhoršit. Státy mají proto povinnost zajistit odškodnění oběti bez ohledu na to, kdy k mučení došlo. Výbor OSN proti mučení v závěrečných doporučeních pro Českou republiku výslovně vyzval státní orgány, aby prodloužili lhůtu k uplatnění nároku na odškodnění. Výše uvedené je dle dovolatele v zásadním rozporu se závěry odvolacího soudu, který naopak vytvořil konstrukci, dle níž se měla újma dovolatele plynutím času zmenšovat. Odvolací soud tak dovolatelem odkazované závěry Výboru OSN a ustanovení mezinárodní smlouvy, jíž je Česká republika vázána, vůbec nezohlednil.

23. Dovolatel se domnívá, že by bylo nespravedlivé a nelogické od něj požadovat, aby se ve lhůtě šesti měsíců od pokusu o vyhoštění (tj. do 6. 12. 2014) dožadoval kromě přezkumu rozhodnutí o jeho trestním oznámení paralelně i odškodnění za špatné zacházení, které ještě v tom čase nebylo žádným orgánem označeno za nezákonné (Krajské státní zastupitelství v Praze zamítlo jeho stížnost proti odložení trestního oznámení dne 17. 12. 2014, tedy po uplynutí promlčecí lhůty, jak ji interpretují soudy obou stupňů; Vrchní státní zastupitelství v Praze rozhodlo o podnětu k přezkumu až dne 25. 3. 2015). Pokud by dovolatel postupoval tak, jak navrhují soudy, pak by se o jeho nároku rozhodovalo v čase, kdy ještě nebylo vyšetřování ukončeno, což by mohlo způsobit jednak prodlevy ve vyšetřování (např. v důsledku vyžádání si spisového materiálu za účelem posouzení oprávněnosti nároku), ale taktéž by zde hrozila možnost rozdílného rozhodnutí dvou státních orgánů o té samé věci. Navíc, jak již bylo výše zhodnoceno, pokud by se oběť nemohla domáhat odškodění po tom, co bylo konstatováno porušení zákazu nelidského a ponižujícího zacházení z důvodu restriktivního výkladu začátku plynutí promlčecí lhůty, došlo by k porušení čl. 3 a 13 Úmluvy, neboť by oběť neměla v České republice účinný opravný prostředek k dosažení nápravy, která jí podle Úmluvy náleží. Při absenci pravomoci Ústavního soudu odškodnit oběti porušení základních práv se mechanismus podle zákona č. 82/1998 Sb. jeví jako jediná schůdná alternativa.

24. K uvedeným principům se přiklonil i Ústavní soud v případě dovolatele, když ve zmíněném nálezu uzavřel, že „shledané porušení práva stěžovatele na účinné vyšetřování v této konkrétní věci již nebude možné napravit jinak než případnou náhradou újmy způsobené na jeho základních právech.“ Ústavní soud také odmítl shledat porušení práva na účinný opravný prostředek podle čl. 13 Úmluvy s argumentem, že dovolatel se může odškodnění domoci v civilním řízení. Totéž Ústavní soud zopakoval v dalším rozhodnutí ve věci dovolatele, tj. usnesení ze dne 25. 10. 2016, sp. zn. II. ÚS 2462/16, v němž výslovně uvedl: „Přesto je nezbytné zdůraznit, že stěžovatel se i nadále může domáhat náhrady újmy na jeho základních právech, kterou Ústavní soud konstatoval již v nálezu sp. zn. I. ÚS 860/15, přičemž i při úvaze o výši této náhrady bude nezbytně přihlíženo ke skutečnosti, že právě chybou orgánů činných v trestním řízení nemohlo dojít též k „trestněprávní“ satisfakci stěžovatele, neboť jím tvrzená trestná činnost nebyla rychle a důkladně vyšetřena.“

25. Dovolatel dále uvedl, že újma způsobená v důsledku porušení zákazu špatného zacházení mu byla působena ještě dlouho poté, co došlo k ukončení předmětného zákroku policistů. Újma nebyla totiž v počátečních fázích nikterak odčiněna a dovolateli v důsledku následného postupu při vyšetřování vznikala újma sekundární (neboť byla vydána rozhodnutí, jež de facto aprobovala postup příslušníků policie). K obratu došlo právě až vydáním nálezu Ústavního soudu, který potvrdil, že postup, jemuž byl dovolatel vystaven, byl v rozporu s právem a mezinárodněprávními závazky státu. Tedy až v tomto okamžiku mohl dovolatel pocítit určité zadostiučinění v důsledku konstatování porušení jeho práv, jak již uvedl výše. V této souvislosti poukázal dovolatel na závěry vyslovené v rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 14. 11. 2017, sp. zn. 30 Cdo 633/2017, v němž bylo shledáno, že v případě náhrady újmy dle zákona č. 82/1998 Sb. se uplatní (mimo jiné) také obecná zásada soukromého práva, podle níž nemůže začít promlčecí doba (subjektivní i objektivní) běžet dříve, než vznikne

škoda, potažmo právo na její náhradu. Totiž pokud právo neexistuje, nemá se co promlčovat – nebo naopak, aby se právo mohlo promlčovat, musí existovat.

26. Dovolatel se tedy domnívá, že v jeho případě nelze posuzovat zakázané jednání jako izolovaný jev, ale nutno chápat veškeré jeho důsledky ve vzájemných souvislostech. Je tedy nezbytné počátek běhu promlčecí lhůty vázat až na okamžik, kdy další újma dovolateli působena nebyla. V tomto ohledu dovolatel odkázal na rozsudek ze dne 14. 8. 2013, sp. zn. 30 Cdo 446/2012, v němž Nejvyšší soud posuzoval případ, kdy újma vzhledem k pokračujícímu charakteru jednání vznikala po delší dobu. Nejvyšší soud k tomu konstatoval, že promlčecí doba v případě daného nároku počínala běžet od každého dne (a pro každý den), ve kterém osoba svou újmu pociťovala.

27. Podle dovolatele vycházely soudy z ničím nedoložené předpokládané vědomosti dovolatele o způsobené újmě a jejím rozsahu, což považuje za rozporné s konstantní judikaturou Nejvyššího soudu (např. rozsudky Nejvyššího soudu ze dne 24. 1. 2017, sp. zn. 30 Cdo 833/2015, ze dne 30. 4. 2002, sp. zn. 33 Odo 477/2001, nebo ze dne 16. 7. 2008, sp. zn. 25 Cdo 769/2006).

28. Dovolání má být dle dovolatele přípustné ve smyslu § 237 o. s. ř. rovněž pro nesprávnou aplikaci principu ochrany dobrých mravů ve vztahu k promlčecím lhůtám, při níž se soudy neřídily postupem, který již několikrát ve svých nálezech vyslovil Ústavní soud.

29. Podle dovolatele je v rozporu s dobrými mravy a elementární spravedlností, aby si žalovaná 1) úspěšně uplatnila námitku promlčení, když si je dobře vědoma, že se její zaměstnanci dopustili nelidského a ponižujícího zacházení a porušili tak jedno z nejzákladnějších lidských práv, které Ústava obsahuje. Odmítnutím odškodnit dovolatele navíc žalovaná 1) porušuje nejen mezinárodní závazky výše uvedené, ale především nerespektuje a ignoruje nález Ústavního soudu ze dne 27. 10. 2015, sp. zn. I. ÚS 860/15, který konstatoval, že k porušení práva dovolatele podle čl. 7 odst. 2 Listiny došlo a že má být odškodněn. Od vydání nálezu uplynuly již více než 3 roky a dovolatel se nedomohl žádné nápravy. Jednak se pachatele nepodařilo postavit před soud a jednak se dovolatel nemůže u civilního soudu pro procesní překážky domoci odškodnění. Na základě uvedeného se dovolatel domnívá, že žalovaná 1) je ve zlé víře a odvolací soud neměl k námitce promlčení přihlížet pro rozpor s dobrými mravy. V této souvislosti dovolatel odkázal na usnesení Nejvyššího soudu ze dne 28. 2. 2017, sp. zn. 30 Cdo 3277/2016, jeho rozsudky ze dne 27. 1. 2011, sp. zn. 30 Cdo 3170/2009, a ze dne 29. 6. 2011, sp. zn. 30 Cdo 21/2010, a dále na nálezy Ústavního soudu ze dne 15. 1. 1997, sp. zn. II. ÚS 309/95, a ze dne 6. 9. 2005, sp. zn. I. ÚS 643/04. Dovolatel má za to, že vzhledem k mezinárodním závazkům a závěrům příslušných kontrolních mechanismů, neměl důvod domnívat se, že své právo na náhradu újmy musí uplatnit ihned poté, co na něm bylo zakázané jednání vykonáno. Tento závěr podkládá i výše uvedená argumentace o nelogičnosti takového postupu, kdy se dovolatel mohl oprávněně domnívat, že s ohledem na charakter činu Generální inspekce bezpečnostních sborů celou věc řádně přešetří a dovolatel následně uplatní svá práva jako poškozený v rámci trestního řízení vedeného proti pachatelům. Následkem pochybení Generální inspekce bezpečnostních sborů a poté i Krajského a Vrchního státního zastupitelství v Praze však k ničemu takovému dojít nemohlo.

30. Dovolatel dále poukázal na nález Ústavního soudu ze dne 3. 4. 2018, sp. zn. II. ÚS 76/17, jímž byl zrušen rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 19. 10. 2016, sp. zn. 30 Cdo 4776/2014, který využil odvolací soud k podpoře svých tvrzení o neporušení principu ochrany dobrých mravů. Dovolatel se domnívá, že právě závěry Ústavního soudu vyslovené v tomto nálezu jsou zcela aplikovatelné i na jeho případ. Dovolatel dále připomněl, že podle čl. 36 odst. 3 Listiny má každý právo na náhradu škody způsobené mu nezákonným rozhodnutím soudu, jiného státního orgánu či orgánu veřejné správy nebo nesprávným úředním postupem. Přestože podle Ústavního soudu otázka aplikace § 32 odst. 3 OdpŠk Ústavnímu soudu v zásadě nepřísluší, nelze říci, že výklad podústavního předpisu obecně znemožňuje naplnit ústavní právo na odškodnění vůči státu, což by teprve zakládalo porušení

základního práva zaručeného čl. 36 odst. 3 Listiny. Ústavní soud tak v některých konkrétních případech, zejména s ohledem na jejich mimořádné okolnosti shledal, že vznesení námitky promlčení a její akceptace obecnými soudy může znamenat porušení dobrých mravů.

31. Zcela zásadní je dle dovolatele závěr Ústavního soudu vyjádřený rovněž ve výše uvedeném nálezu, podle něhož je nutné za účelem dodržení výše uvedených principů posuzovat individuální okolnosti daného případu též prizmatem kogentního ustanovení § 2 odst. 3 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, zakotvujícího zásadu souladného výkonu práv s dobrými mravy, která je v rovině podústavního práva právě odrazem ústavního požadavku nalezení spravedlivého řešení. Ústavní soud tak dle dovolatele dobré mravy nevykládá pouze jako soubor mravních pravidel užívaných jako korektiv či doplňujících obsahový faktor výkonu subjektivních práv a povinností, ale jako příkaz soudci rozhodovat v souladu s ekvitou, což ve svých důsledcích znamená nastoupení a prosazení cesty nalézání skutečné spravedlnosti. Zcela specifickou skupinou případů vznesení námitky promlčení jsou pak dle Ústavního soudu ty, kdy námitku promlčení uplatní stát. Ústavní soud v nálezu ze dne 31. 5. 2011, sp. zn. I. ÚS 2216/09, konstatoval, že obecné soudy tím, že připustily a ve svém rozhodování akceptovaly námitku promlčení vznesenou státem, aprobovaly jednání, které je *contra bonos mores*. Ústavní soud měl v tomto nálezu rovněž zdůraznit povinnost státu jednat tak, aby sám nezasahoval do základních práv jednotlivců, a dále aby aktivně poskytoval ochranu základním právům jednotlivce.

32. Dovolatel dále poukázal na nález ze dne 14. 11. 2017, sp. zn. I. ÚS 3391/15, v němž Ústavní soud uvedl, že je dobře známo, že dopad skutečností vyvolávajících nemateriální újmu poškozeného nekončí takřka nikdy se zákonným momentem vědomosti o škodě a osobě za ni odpovědné, ale přetrvávají přes stanovenou promlčecí dobu daleko do budoucnosti. Ústavní soud v tomto případě zohlednil individuální okolnosti případu stěžovatele a uzavřel, že v jejich důsledku lze pochopit, že stěžovatel podle všeho nenapřel všechny své osobní aktivity k uplatnění nároku takovým způsobem, který by naplňoval mimořádně náročné požadavky zákona č. 82/1998 Sb. Ve výše citovaném nálezu se Ústavní soud rovněž vyjádřil k vhodnosti zakotvení krátké promlčecí lhůty v § 32 odst. 3 OdpŠk a mimo jiné shledal, že (ne)přiměřenost lhůt se nachází na samé hranici ústavnosti, což znamená, že poškozený musí být mimořádně bdělý, zatímco stát nabude vůči jedinci i ve svých vnitřních poměrech takřka extrémně brzy právní jistotu, že zaváhání poškozeného jednoduše odklidí formálně správně vznesenou námitkou promlčení. Dovolatel má za to, že tyto závěry nabývají ještě více na důležitosti vzhledem k okolnostem jeho případu.

33. Dle dovolatele je v každém případě třeba vycházet z individuálních okolností založených na skutkových zjištěních, jak uvedl Ústavní soud ve svém nálezu ze dne 3. 4. 2018, sp. zn. II. ÚS 76/17. V nyní posuzované věci došlo dle dovolatele k tak závažnému jednání ze strany příslušníků policie a následným pochybením vyšetřujících orgánů, že pouhé konstatování porušení práv dovolatele Ústavním soudem nelze považovat za dostatečnou reparaci újmy, jež mu byla způsobena ze strany státu. Námitka promlčení je tak vzhledem k povaze jednání, jemuž byl dovolatel vystaven, v zásadním rozporu s dobrými mravy.

34. Přípustnost dovolání podle § 237 o. s. ř. má být dle dovolatele založena taktéž pro nesprávné právní posouzení otázky prokazování existence a výše nemajetkové újmy způsobené nezákonným rozhodnutím.

35. Dovolatel má za to, že odškodnění oběti nelidského a ponižujícího zacházení by mělo být víceméně automatické, neboť lze logicky předpokládat, že nelidským a ponižujícím zacházením oběť utrpí újmu (na zdraví, důstojnosti, tělesné integritě apod.). Podle dovolatele není třeba prokazovat, že ponižujícím zacházením ze strany policie byl ponížen, když to plyne ze samotné povahy ponižujícího zacházení. Bylo by tak absurdní po oběti nelidského a ponižujícího zacházení chtít, aby prokazovala, že špatným zacházením utrpěla újmu, která plyne z podstaty takového zacházení. Totéž

dle dovolatele platí i pro existenci újmy za porušení procesní části čl. 3 Úmluvy, tedy neúčinného vyšetřování špatného zacházení. V této souvislosti dovolatel odkázal na své tvrzení o vzniku nemajetkové újmy způsobené neúčinným vyšetřováním, které konkrétně rozvedl již v žalobě.

36. Judikatura ESLP podle dovolatele jasně a bezpodmínečně vyžaduje, aby v případě úmyslného porušení čl. 3 Úmluvy příslušníky státní moci, např. policisty, jak tomu bylo v jeho případě, stát přijal v podstatě dvě opatření. Jednak musí provést důkladné a účinné vyšetřování, které povede k odhalení a potrestání pachatelů, jednak musí poskytnout oběti odškodnění nebo alespoň možnost požádat a dostat odškodnění za újmu, kterou utrpěla v důsledku špatného zacházení. Vzhledem k tomu, že v případě dovolatele již nebylo možné provést první opatření, tj. důkladné a účinné vyšetřování, které by vedlo k odhalení a potrestání pachatelů, je o to důležitější, aby došlo alespoň k přijetí druhého opatření, tj. odškodnění, a to i za újmu utrpěnou neefektivním vyšetřováním. Vznik a existenci nemajetkové újmy v případě dovolatele jasně konstatoval i Ústavní soud ve svém nálezu ze dne 27. 10. 2015, sp. zn. I. ÚS 860/15, ve spojení s jeho usnesením ze dne 25. 10. 2016, sp. zn. II. ÚS 2462/16.

37. V případě porušení čl. 3 Úmluvy ESLP presumuje, že neúčinným vyšetřováním vznikla stěžovatelům nemajetková újma a nepožaduje, aby ji jakkoli prokazovali. V mnoha případech, kdy ESLP konstatuje porušení čl. 3 Úmluvy z důvodu neúčinného vyšetřování, přizná bez dalšího obětem přiměřené zadostiučinění, aniž by zkoumal, zda neúčinným vyšetřováním vznikla újma a aniž by ji museli prokazovat. V této souvislosti dovolatel poukázal na rozsudky ESLP ze dne 28. 10. 1998 ve věci Assenov a další proti Bulharsku, stížnost č. 24760/94, ze dne 5. 7. 2016 ve věci Jeronovičs proti Lotyšsku, stížnost č. 44898/10, ze dne 28. 9. 2015 ve věci Bouyid proti Belgii, stížnost č. 23380/09, ze dne 12. 6. 2012 ve věci Koky a další proti Slovenské republice, stížnost č. 13624/03, a ze dne 26. 7. 2016 ve věci Adam proti Slovenské republice, stížnost č. 68066/12. V některých případech přizná ESLP obětem obzvlášť závažných porušení Úmluvy přiměřené zadostiučiní i bez toho, aby stěžovatelé vůbec požadovali náhradu za nemajetkovou újmu (např. rozsudek ESLP ve věci Naagmetov proti Rusku, Vladimír Fedorov proti Rusku). Rovněž podle Výboru OSN proti mučení platí, že státy mají povinnost zajistit obětem nelidského a ponižujícího zacházení efektivní nápravu. Kromě jiného tedy nesmí obětem bránit v dosažení nápravy nepřiměřené nároky na dokazování a jiné procesní požadavky.

38. Dovolatel nesouhlasí ani se závěrem odvolacího soudu, že na jeho věc nelze aplikovat judikaturu soudů ohledně presumpce existence újmy při nepřiměřené délce soudního řízení, neboť v případě dovolatele jde o nezákonná rozhodnutí a při nepřiměřené délce soudního řízení o nesprávný úřední postup. Takový závěr považuje za velmi zjednodušený.

39. Podle dovolatele je neefektivní vyšetřování ve své podstatě velmi podobné nepřiměřené délce soudního řízení, navíc v důsledku neefektivního vyšetřování dochází k popření práva oběti na rychlé a účinné vyšetření podezření na špatné zacházení. Zásah do práv oběti je tedy v případě neefektivního vyšetřování podle čl. 3 Úmluvy o mnoho silnější, než je tomu u nepřiměřené délky řízení. Je tedy logické, aby se analogicky aplikovala judikatura soudů k presumpci vzniku nemajetkové újmy. Nejvyšší soud ve své judikatuře přihlédl kromě judikatury ESLP také k tomu, že náhrada nemajetkové újmy má sloužit ke kompenzaci stavu právní nejistoty, což je „psychologická kategorie, jejíž hloubka a rozsah jsou coby rozhodné skutečnosti obtížně prokazovatelné, i proto by bylo nadbytečným zjišťovat je prostřednictvím výslechu účastníka.“ Dovolatel tak považuje za nesprávné, že soudy vyložily podmínky vzniku nároku na náhradu nemajetkové újmy méně příznivě pro oběti špatného zacházení, než jak je v současné době vykládají pro oběti porušení práva na soudní řízení v přiměřené délce.

40. V kontextu výše uvedeného má dovolatel za to, že požadavek obou nižších soudů ve vztahu k povinnosti důkazní je příliš formalistický a pro dovolatele velmi těžko splnitelný. Dovolatel se nachází

v Kamerunu, nemá dostatečné finanční prostředky a ani nedisponuje vízem, které by ho opravňovalo přicestovat do České republiky a zúčastnit se řízení před soudem. Podle dovolatele kladou oba nižší soudy svými požadavky na dovolatele nepřiměřené nároky a brání mu tak v dosažení spravedlnosti v jeho věci.

41. Ve vztahu k námitce odvolacího soudu, že nemajetková újma musí být vždy zásadně prokázána, není-li zjevné, že by stejnou újmu utrpěla jakákoliv osoba, která byla danou skutečností postižena a šlo by tak o notorietu, poukázal dovolatel na rozsudek ze dne 20. 1. 2016, sp. zn. 30 Cdo 2865/2015, v němž Nejvyšší soud konstatoval, že mimo oblast újmy způsobené nepřiměřenou délkou řízení není třeba vznik nemajetkové újmy dokazovat v situacích, kdy je zjevné, že by stejnou újmu utrpěla jakákoli osoba, která by byla danou skutečností postižena, a šlo by tedy o notorietu, kterou dokazovat netřeba. Nejvyšší soud v citovaném rozsudku dále uzavřel, že ze samotné povahy nemajetkové újmy, která je dána vnitřními prožitky člověka, plyne, že je její vznik prokazatelný jen obtížně. Má se tedy dovozovat tehdy, jestliže by jakákoliv osoba ve stejném postavení mohla výkon veřejné moci (nebo jeho absenci) a následky vnímat úkorně. Obdobně Nejvyšší soud uvedl, že vznik nemajetkové újmy zpravidla nelze dokazovat, neboť jde o stav mysli osoby poškozené. V řízení se tedy dle Nejvyššího soudu obvykle pouze zjišťuje, zda jsou dány objektivní důvody pro to, aby se konkrétní osoba mohla cítit poškozenou. Jinými slovy řečeno, je třeba zvážit, zda vzhledem ke konkrétním okolnostem případu by se i jiná osoba v obdobném postavení mohla cítit být dotčena ve složkách tvořících ve svém souhrnu nemajetkovou sféru jednotlivce. V případě dovolatele je dle jeho názoru zcela zjevné, že s ohledem na konkrétní okolnosti jsou dány objektivní důvody pro učinění závěru o existenci újmy na jeho straně. O tom, že v důsledku jednání policistů a Ústavním soudem zrušených rozhodnutí došlo k zásahu do důstojnosti a jistoty dovolatele, nemůže být dle jeho názoru v předmětném případě sporu.

42. Na základě uvedeného tak dovolatel uzavřel, že si lze jen těžko představit jinou osobu, která by se ocitla v analogické situaci a neutrpěla stejnou újmu jako on. V případě dovolatele se jednalo o tak závažný zásah do jeho integrity, jež odůvodňuje nepotřebnost prokazování existence újmy, neboť je manifestace újmy naprosto zřejmá.

43. Dovolatel navrhl, aby Nejvyšší soud zrušil rozsudek odvolacího soudu a věc mu vrátil k dalšímu řízení.

44. K podanému dovolání se vyjádřila žalovaná 1), která se plně ztotožnila se závěry odvolacího soudu a navrhla, aby Nejvyšší soud dovolání žalobce jako nedůvodné zamítl.

III.
Přípustnost dovolání

45. Nejvyšší soud v dovolacím řízení postupoval a o dovolání rozhodl podle zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění účinném od 30. 9. 2017 (viz čl. II bod 1 a čl. XII zákona č. 296/2017 Sb.), dále jen „o. s. ř.“

46. Dovolání bylo podáno včas (§ 240 odst. 1 o. s. ř.), osobou k tomu oprávněnou, za splnění podmínky § 241 odst. 1 o. s. ř.

47. Podle § 236 odst. 1 o. s. ř. lze dovoláním napadnout pravomocná rozhodnutí odvolacího soudu, jestliže to zákon připouští.

48. Podle § 237 o. s. ř. není-li stanoveno jinak, je dovolání přípustné proti každému rozhodnutí odvolacího soudu, kterým se odvolací řízení končí, jestliže napadené rozhodnutí závisí na vyřešení otázky hmotného nebo procesního práva, při jejímž řešení se odvolací soud odchýlil od ustálené

rozhodovací praxe dovolacího soudu nebo která v rozhodování dovolacího soudu dosud nebyla vyřešena nebo je dovolacím soudem rozhodována rozdílně anebo má-li být dovolacím soudem vyřešená právní otázka posouzena jinak.

49. Nesouhlas dovolatele s posouzením rozhodného okamžiku pro počátek běhu promlčecí lhůty k uplatnění nároku dle zákona č. 82/1998 Sb., přípustnost dovolání ve smyslu § 237 o. s. ř. nezakládá, neboť při řešení této otázky se odvolací soud neodchýlil od ustálené rozhodovací praxe dovolacího soudu.

50. Oba soudy vycházely ze znění § 32 odst. 3 OdpŠk, v němž je počátek této doby odvozen od okamžiku, kdy se poškozený o újmě dozví, což znamená, že se dozví o nepříznivých důsledcích, které nastaly v jeho poměrech. Kdy se o nemajetkové újmě poškozený dozvěděl v konkrétním případě, je pak věcí skutkového zjištění, nikoliv právního posouzení.

51. Z hlediska logického i z hlediska znění uvedeného ustanovení je rozhodné, kdy se poškozený dozvěděl o tom, že v jeho poměrech nepříznivé důsledky úředního postupu nastaly, nikoliv od toho, jak dlouho tyto důsledky trvají (trvaly), či snad od okamžiku, kdy pominuly. Poškozený se o vzniku újmy dozvídá (začíná újmu pociťovat) v jeden okamžik, což samozřejmě nevylučuje určitou dobu trvání pocitu újmy, ani její kvalitativní změny v průběhu plynutí času. Stejné závěry ostatně platí i v případě promlčení práva na náhradu škody; počátek běhu subjektivní promlčecí doby se zde také stanoví k okamžiku, kdy se poškozený dozvěděl o škodě (a o tom, kdo za ni odpovídá). Podmínkou pro počátek běhu subjektivní promlčecí doby naopak není to, aby se poškozený dozvěděl o tom, že se jednalo o úřední postup nesprávný. V opačném případě by takový nárok byl nepromlčitelný, neboť o tom, zda jde o nesprávnost úředního postupu ve smyslu zákona č. 82/1998 Sb. může v případě sporu v rovině svého právního posouzení rozhodnout jedině soud (viz usnesení Nejvyššího soudu ze dne 17. 1. 2013, sp. zn. 30 Cdo 1962/2012; rozhodnutí Nejvyššího soudu jsou dostupná na adrese www.nsoud.cz).

52. Přípustnost dovolání podle § 237 o. s. ř. nezakládá ani dle dovolatele nesprávně aplikovaný princip ochrany dobrých mravů ve vztahu k promlčecím lhůtám, neboť právní posouzení věci odvolacím soudem není ani v tomto případě v rozporu s ustálenou rozhodovací praxí dovolacího soudu.

53. Nejvyšší soud opakovaně dovodil, že dobrým mravům zásadně neodporuje, namítá-li někdo promlčení práva uplatňovaného vůči němu, neboť institut promlčení přispívající k jistotě v právních vztazích je institutem zákonným, a tedy použitelným ve vztahu k jakémukoliv právu, které se podle zákona promlčuje. Uplatnění promlčecí námitky by se příčilo dobrým mravům jen v těch výjimečných případech, kdy by bylo výrazem zneužití tohoto práva na úkor účastníka, který marné uplynutí promlčecí doby nezavinil, a vůči němuž by za takové situace zánik nároku na plnění v důsledku uplynutí promlčecí doby byl nepřiměřeně tvrdým postihem ve srovnání s rozsahem a charakterem jím uplatňovaného práva a s důvody, pro které své právo včas neuplatnil (srov. např. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 22. 8. 2002, sp. zn. 25 Cdo 1839/2000, uveřejněný ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek pod č. 59/2004, nebo usnesení Nejvyššího soudu ze dne 24. 5. 2011, sp. zn. 30 Cdo 4112/2010). Je přitom nutno zdůraznit, že tyto okolnosti by musely být naplněny v natolik výjimečné intenzitě, aby byl odůvodněn tak významný zásah do principu právní jistoty, jakým je odepření práva uplatnit námitku promlčení (srov. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 28. 11. 2001, sp. zn. 25 Cdo 2905/99). To však není případ žalobce, a to proto, že bez ohledu na postup žalovaných měl žalobce zachovanou možnost uplatnit svůj nárok u soudu včas.

54. Ústavní konformitu aplikované zákonné úpravy opakovaně posuzoval rovněž Ústavní soud, který shledal, že „sice jde ve srovnání s jinými promlčecími lhůtami o lhůtu krátkou, nikoliv však protiústavní, vzhledem k tomu, že její délka naplnění ústavního práva na odškodnění vůči státu

obecně fakticky neznemožňuje“ (srov. např. nález Ústavního soudu ze dne 14. 9. 2016, sp. zn. I. ÚS 1532/16, či jeho usnesení ze dne 9. 7. 2012, sp. zn. IV. ÚS 1615/12, ze dne 20. 3. 2013, sp. zn. I. ÚS 2781/12, ze dne 6. 1. 2014, sp. zn. I. ÚS 2796/12, ze dne 10. 1. 2017, sp. zn. III. ÚS 856/16, ze dne 1. 12. 2011, sp. zn. II. ÚS 2380/11, ze dne 21. 12. 2010, sp. zn. III. ÚS 3451/10; rozhodnutí Ústavního soudu jsou dostupná na adrese nalus.usoud.cz).

55. Pokud dovolatel namítá, že vzhledem k pokračující povaze následků mučení se promlčecí lhůty nemají na oběti mučení aplikovat, je třeba zdůraznit, že v nálezu ze dne 27. 10. 2015, sp. zn. I. ÚS 860/15, dospěl Ústavní soud k závěru, že jednání Policie České republiky v rámci pokusu o správní vyhoštění stěžovatele (zejména absence informování stěžovatele vhodným způsobem a v dostatečném předstihu o přesné době odletu, použití slzotvorného spreje vůči stěžovateli v uzavřené místnosti, podpořené navíc následným nasazením pout a přepravou stěžovatele na vozíku na zavazadla) muselo u stěžovatele ve svém souhrnu vyvolat pocity úzkosti a méněcennosti takové intenzity, která dosáhla úrovně závažnosti představující ponižující zacházení v rozporu s čl. 7 odst. 2 Listiny a čl. 3 Úmluvy, nikoli mučení.

56. I podle důvodové zprávy je čl. 7 odst. 2 Listiny odrazem mezinárodní právní úpravy práva nebýt podroben mučení a špatnému zacházení, stanoveného mimo jiné v čl. 3 Úmluvy, čl. 7 Mezinárodního paktu o občanských a politických právech a specificky v Úmluvě proti mučení. Ústavní soud při jeho výkladu ve své rozhodovací praxi reflektuje především judikaturu ESLP k čl. 3 Úmluvy a adaptuje závěry této judikatury na poměry České republiky. Ve výše uvedeném nálezu však Ústavní soud nedospěl k závěru, že by byl dovolatel mučen a v důsledku toho, by se v daném případě neměly promlčecí lhůty aplikovat. Poukaz dovolatele na čl. 14 Úmluvy OSN proti mučení tak není v dané věci přiléhavý.

57. Ústavní soud v citovaném nálezu neshledal ani porušení čl. 13 Úmluvy, tedy práva na účinný právní prostředek nápravy, neboť to by připadalo v úvahu, například pokud by se oběť špatného zacházení nemohla domoci náhrady újmy ani v civilním řízení, k čemuž však dle Ústavního soudu v případě stěžovatele nedošlo, neboť civilní soudy nejsou vázány usnesením o odložení věci podle § 159a odst. 1 trestního řádu a stěžovatel ani netvrdil, že by se nemohl domáhat náhrady újmy v civilním řízení.

58. Odkazy dovolatele na judikaturu Ústavního soudu týkající se aplikace principu ochrany dobrých mravů ve vztahu k promlčecím lhůtám nejsou k nyní řešené věci přiléhavé, neboť přestože Ústavní soud v odkazovaných nálezech dospěl k závěru, že uplatněná námitka promlčení je v rozporu s dobrými mravy, činil tak vždy vzhledem k mimořádným okolnostem (vztahy mezi příbuznými, právní jistota stěžovatele vzhledem ke změně judikatury) konkrétních případů. Pokud dovolatel v souvislosti s námitkou promlčení uplatněnou státem poukazoval především na nálezy Ústavního soudu ze dne 31. 5. 2011, sp. zn. I. ÚS 2216/09, a ze dne 14. 11. 2017, sp. zn. I. ÚS 3391/15, je třeba uvést, že ve věci sp. zn. I. ÚS 2216/09, byla námitka promlčení uplatněná státem shledána za rozpornou s dobrými mravy proto, že stát jednal v rozporu se zákonem, když v rámci tzv. velké privatizace dle zákona č. 92/1991 Sb. prostřednictvím svých orgánů převedl na právního předchůdce stěžovatelek movitý i nemovitý majetek přesto, že na něj byl vznesen restituční nárok podle zákona č. 87/1991 Sb. V důsledku uvedeného navíc došlo ze strany státu k zásahu do vlastnického práva stěžovatelek. Ve věci sp. zn. I. ÚS 3391/15 dospěl Ústavní soud k závěru, že důvody, proč stěžovatel nakonec uplatnil svůj nárok u soudu po uplynutí subjektivní promlčecí lhůty, lze spatřovat již v procesní komplikovanosti řízení, když stěžovatel byl stíhán pro jednání, jež nenaplňovalo znaky trestného činu. V průběhu řízení navíc musel stěžovatel řešit nejen majetkové záležitosti týkající se jeho do té doby úspěšného podnikání, ale rovněž se vypořádávat s úmrtím nejbližší osoby, manželky a matky jeho nezletilé dcery, která spáchala sebevraždu, což se nutně projevilo i na jeho zdravotním a duševním stavu. Žádnou z takto mimořádných okolností však v případě žalobce shledat nelze.

59. V případě námitky dovolatele týkající se promlčení jeho nároku a tedy odepření práva na odškodnění dle čl. 13 Úmluvy je třeba poukázat na to, že se žalobce mohl domáhat zadostiučinění za vzniklou nemajetkovou újmu, což následně i učinil, avšak po uplynutí promlčecí lhůty. Měl tedy účinný právní prostředek nápravy před vnitrostátním orgánem. Podle ESLP však účinnost opravného prostředku nezávisí na jistotě příznivého výsledku. Konečně ani podle ESLP není právo na přístup k soudu absolutní, ale může být omezeno např. právě v důsledku promlčení nároku, které je přípustné, pokud má legitimní cíl, je přiměřené a nenarušuje samotnou podstatu konkrétního práva (např. rozsudek ESLP ze dne 26. 11. 2013 ve věci Bogdel proti Litvě, stížnost č. 41248/06).

60. Pokud má dovolatel za to, že se nemohl dožadovat kromě přezkumu rozhodnutí o jeho trestním oznámení paralelně i odškodnění za špatné zacházení, které ještě v tom čase nebylo žádným orgánem označeno za nezákonné, protože by zde hrozila možnost rozdílného rozhodnutí dvou státních orgánů o té samé věci, je třeba připomenout, že uplatnění a rozhodnutí o nároku na zadostiučinění za nemajetkovou újmu proti státu podle zákona č. 82/1998 Sb. není na průběhu a výsledku trestního řízení nijak závislé. Výsledek trestního řízení by mohl mít význam pouze tehdy, jestliže by se ze strany policistů jednalo o exces, což by znamenalo, že stát by za takto způsobenou nemajetkovou újmu neodpovídal a předmětný nárok by bylo nutné uplatnit přímo vůči konkrétním policistům. V nyní řešené věci však dle Nejvyššího soudu nelze pochybovat, že policisté vůči žalobci jednali v rámci plnění svých služebních povinností (byť nezákonným způsobem), tudíž se o exces nejednalo. Ostatně pokud by byl soud v odškodňovacím řízení jiného názoru, tedy že v jiném řízení je řešena otázka, která může mít pro jeho rozhodnutí význam, mohl řízení do skončení trestního řízení či řízení před Ústavním soudem přerušit.

61. Dovolání je přípustné pro řešení otázky prokazování existence a výše nemajetkové újmy způsobené nezákonným rozhodnutím, jímž bylo porušeno základní právo dovolatele na účinné vyšetřování vyplývající z čl. 7 odst. 2 Listiny a čl. 3 Úmluvy, která v rozhodování dovolacího soudu dosud nebyla vyřešena.

IV.
Důvodnost dovolání

62. Dovolání je důvodné.

63. Podle § 242 odst. 3 o. s. ř. je-li dovolání přípustné, dovolací soud přihlédne též k vadám uvedeným v § 229 odst. 1, odst. 2 písm. a), b) a odst. 3 o. s. ř., jakož i k jiným vadám řízení, které mohly mít za následek nesprávné rozhodnutí ve věci. Dovolací soud však v posuzovaném řízení takové vady řízení neshledal.

64. Podle § 31a OdpŠk bez ohledu na to, zda byla nezákonným rozhodnutím nebo nesprávným úředním postupem způsobena škoda, poskytuje se podle tohoto zákona též přiměřené zadostiučinění za vzniklou nemajetkovou újmu (odstavec 1). Zadostiučinění se poskytne v penězích, jestliže nemajetkovou újmu nebylo možno nahradit jinak a samotné konstatování porušení práva by se nejevilo jako dostačující. Při stanovení výše přiměřeného zadostiučinění se přihlédne k závažnosti vzniklé újmy a k okolnostem, za nichž k nemajetkové újmě došlo (odstavec 2).

65. Ustálená judikatura dovolacího soudu je jednotná v tom, že v případě § 31a odst. 2 OdpŠk jde o normu s relativně neurčitou hypotézou, vyžadující, aby soud s ohledem na konkrétní skutkové okolnosti každého individuálního případu sám vymezil okolnosti významné pro určení výše náhrady. Zvažovány proto budou muset být zejména dopady nezákonného rozhodnutí či nesprávného úředního postupu do osobnostní sféry poškozeného, nepříznivost jejich vlivu na pověst poškozeného, jeho dosavadní způsob života a podobně. Posouzení okolností, za nichž k újmě došlo, zahrnuje jak zhodnocení počínání samotného poškozeného, tak i případných dalších skutečností, které mohly

nezávisle na zásahu samotném jeho účinek zvýšit či snížit (např. medializace případu). Stejně jako u vzniku škody je poškozený povinen tvrdit a prokazovat i vznik nemajetkové újmy, resp. uvádět skutečnosti, na jejichž základě bude možno podle zákonem stanovených kritérií posoudit vznik a rozsah újmy (srov. např. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 29. 6. 2011, sp. zn. 30 Cdo 1684/2010, usnesení Nejvyššího soudu ze dne 5. 3. 2009, sp. zn. 30 Cdo 2290/2007, rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 15. 3. 2012, sp. zn. 30 Cdo 2555/2010, rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 27. 6. 2012, sp. zn. 30 Cdo 2813/2011, uveřejněný pod číslem 122/2012 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek).

66. Nejvyšší soud se ve své judikatuře zabýval otázkou, ve kterých případech a jakým způsobem se nemajetková újma prokazuje, a kdy ji naopak prokazovat není třeba a její vznik se předpokládá. Podle jeho závěru se v případě porušení práva na přiměřenou délku řízení vychází z vyvratitelné domněnky vzniku nemajetkové újmy (srov. stanovisko Nejvyššího soudu ze dne 13. 4. 2011, sp. zn. Cpjn 206/2010, uveřejněné pod číslem 58/2011 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek). Mimo oblast újmy způsobené nepřiměřenou délkou řízení není třeba vznik nemajetkové újmy dokazovat v situacích, kdy je zjevné, že by stejnou újmu utrpěla jakákoli osoba, která by byla danou skutečností postižena, a šlo by tedy o notorietu, kterou dokazovat netřeba (rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 15. 3. 2012, sp. zn. 30 Cdo 2555/2010). Uvedené se aplikuje v situacích, kdy je prima facie zřejmé, že jakékoliv osobě ve stejném postavení by za stejných okolností újma rovněž vznikla.

67. Kromě výše uvedených výjimek musí poškozený vznik újmy nejen tvrdit, ale i prokázat. Nicméně ze samotné povahy nemajetkové újmy, která je dána vnitřními prožitky člověka, plyne, že je vznik nemajetkové újmy prokazatelný jen obtížně. Vznik nemajetkové újmy se proto zpravidla dovodí tehdy, jestliže by jakákoliv osoba ve stejném postavení jako poškozený mohla výkon veřejné moci (nebo jeho absenci) a jeho následky vnímat úkorně.

68. Obdobně Nejvyšší soud uvedl, že vznik nemajetkové újmy zpravidla nelze dokazovat, neboť jde o stav mysli osoby poškozené. V řízení se tedy obvykle pouze zjišťuje, zda jsou dány objektivní důvody pro to, aby se konkrétní osoba mohla cítit poškozenou. Jinými slovy řečeno, je třeba zvážit, zda vzhledem ke konkrétním okolnostem případu by se i jiná osoba v obdobném postavení mohla cítit být dotčena ve složkách tvořících ve svém souhrnu nemajetkovou sféru jednotlivce. Zřetelněji vyplývá tato potřeba při využití jiné terminologie, kterou zmiňuje i důvodová zpráva k zákonu č. 160/2006 Sb. – totiž, že nemajetková újma se jinak nazývá újmou morální. Jedná se tedy o utrpění na těch nehmotných hodnotách, které se dotýkají morální integrity poškozené osoby (patří sem zejména její důstojnost, čest, dobrá pověst, ale i jiné hodnoty, které se zpravidla promítají i v niterném životě člověka – svoboda pohybu, rodinný život apod.; k tomu srov. rozsudek ze dne 27. 6. 2012, sp. zn. 30 Cdo 3731/2011).

69. V případě nároku na zaplacení částky ve výši 250 000 Kč jako náhrady nemajetkové újmy za nezákonná rozhodnutí odvolací soud uvedl, že o žádnou notorietu nejde a žalobu zamítl s odůvodněním, že žalobce, ač byl řádně soudem prvního stupně poučen ve smyslu § 118a odst. 1 a 3 o. s. ř. k prokázání svých tvrzení o vzniku nemajetkové újmy v souvislosti s nezákonnými rozhodnutími, návrhy na prokázání těchto tvrzení neuvedl, tedy svá tvrzení žádným způsobem neprokázal.

70. V této souvislosti dovolatel poukázal na judikaturu ESLP, z níž má vyplývat, že v případě porušení čl. 3 Úmluvy ESLP presumuje, že neúčinným vyšetřováním vznikla stěžovatelům nemajetková újma, a nepožaduje, aby ji jakkoli prokazovali. V mnoha případech, kdy ESLP konstatuje porušení čl. 3 Úmluvy z důvodu neúčinného vyšetřování, přizná bez dalšího obětem přiměřené zadostiučinění, aniž by zkoumal, zda neúčinným vyšetřováním vznikla újma a aniž by ji museli prokazovat.

71. Podle čl. 3 Úmluvy nikdo nesmí být mučen nebo podrobován nelidskému či ponižujícímu

zacházení anebo trestu.

72. Článek 3 Úmluvy zakotvuje základní právo jednotlivce nebýt podroben mučení a nelidskému nebo ponižujícímu zacházení („špatnému zacházení“). Citovaný článek se dále rozpadá na závazky negativní a pozitivní, kde druhé uvedené odpovídá povinnosti (aktivně) zajistit určitou míru ochrany osob před špatným zacházením, a to jak přijetím odpovídajícího legislativního rámce spolu s náležitou aplikační praxí a aparátem, tak přijetím konkrétních potřebných preventivních opatření. Základní podmínkou porušení čl. 3 Úmluvy, v případě negativních závazků, je určitá úroveň závažnosti, která zahrnuje skutečnou tělesnou újmu nebo intenzivní psychické (duševní) utrpení (viz např. rozsudek pléna ESLP ze dne 18. 1. 1978, ve věci Irsko proti Spojenému království, stížnost č. 5310/71). Tato závažnost pak bude relativní k okolnostem případu, avšak mění se i v průběhu času, respektive v poměru k sociokulturnímu vývoji. Uvedená podmínka je z povahy věci modifikována, pokud jde o tvrzené porušení pozitivních závazků. Interpretaci čl. 3 Úmluvy pak ovlivňuje i celkové postavení a význam zákazu špatného zacházení. Jedná se o absolutní zákaz, který, v protikladu například i k právu na život, není za žádných okolností derogovatelný (srov. Schabas, W. The European convention on human rights: a commentary. Oxford: Oxford University Press, 2015, s. 760). Pozitivní závazek plynoucí státu z čl. 3 Úmluvy zahrnuje jak legislativní, tak procedurální aspekt, ve smyslu zajištění funkce odpovídajícího soudního a administrativního aparátu. V určitých případech tak má stát povinnost, obdobně jako je tomu u čl. 2 Úmluvy, provést účinné vyšetřování (viz rozsudek ESLP ze dne 19. 7. 2011 ve věci Đurđević proti Chorvatsku, stížnost č. 52442/09). Základní podmínku nástupu takové povinnosti ESLP stanovil v rozhodnutí ve věci Assenov a další proti Bulharsku, stížnost č. 24760/94, a lze ji formulovat jako existenci hájitelného tvrzení o porušení substanciálních požadavků plynoucích z čl. 3 Úmluvy dotčenou osobou. „Hájitelnost“ tvrzení spočívá v tom, že tvrzení o špatném zacházení musí být založeno na důvodném podezření. K porušení Úmluvy pak dojde, jestliže vnitrostátní právo, zejména pak trestněprávní pravidla aplikovatelná v daném případě, neumožňuje zajistit skutečnou a účinnou ochranu práv. Dostatečně účinné záruky či obranné mechanismy jsou totiž nutnou podmínkou efektivního užívání práv garantovaných Úmluvou, což plyne i z čl. 1 Úmluvy. Bez takových záruk by práva garantovaná Úmluvou pozbyla praktické účinnosti.

73. Ve věci Assenov a další proti Bulharsku, stížnost č. 24760/94, se ESLP k existenci újmy stěžovatelů způsobené porušením povinnosti provést účinné vyšetřování explicitně nevyjádřil, když pouze souhrnně konstatoval (v části odůvodnění aplikace čl. 50, který byl obsahově obdobou současného čl. 41 Úmluvy), že „s ohledem na závažnost a počet porušení zjištěných v tomto případě by měla být poskytnuta náhrada nemajetkové újmy“ jednomu ze stěžovatelů.

74. Ve věci Jeronovičs proti Lotyšsku, stížnost č. 44898/10, posuzoval ESLP existenci povinnosti státu provést účinné vyšetřování v případě, kdy již dříve bylo ESLP rozhodnuto o zastavení řízení o stížnosti na základě vyškrtnutí stížnosti podle čl. 37 Úmluvy. Stát, jehož jednání bylo stěžovatelem považováno za porušující čl. 3 Úmluvy, totiž v původním řízení jednostranným prohlášením uznal pochybení a zavázal se poskytnout peněžité zadostiučinění stěžovateli stejně jako zajistit, aby se podobná pochybení v budoucnu neopakovala. ESLP pak konstatoval, že ani takové prohlášení a následné rozhodnutí ESLP o zastavení řízení nezbavuje tento stát primární povinnosti provést účinné vyšetřování na základě hájitelných tvrzení stěžovatele. V části věnované přiznání zadostiučinění pak ESLP v této věci „považoval za nezpochybnitelné, že stěžovatel utrpěl nemajetkovou újmu následkem porušení čl. 3 Úmluvy v jeho procesní části“.

75. Konkrétněji se k existenci újmy a přiznání zadostiučinění vyjádřil ESLP ve věci Bouyid proti Belgii, stížnost č. 23380/09. Stěžovatelé zde požadovali peněžité zadostiučinění jak za porušení hmotněprávní složky čl. 3 Úmluvy (společně 5 000 EUR), tak za porušení povinnosti provést účinné vyšetřování (společně 43 000 EUR). ESLP opět uvedl, že „považuje za nezpochybnitelné“ stran existence újmy (a to jak ve vztahu k porušení hmotněprávní, tak procedurální složky čl. 3), avšak

každému ze dvou stěžovatelů přiznal toliko 5 000 EUR, když se neztotožnil se závažností újmy způsobené neprovedením účinného vyšetřování, kterou tvrdili stěžovatelé.

76. V případu Koky a další proti Slovenské republice, stížnost č. 13624/03, požadovali dva ze stěžovatelů každý 10 000 EUR jakožto kompenzaci nemajetkové újmy spočívající v bolesti, frustraci, bezmoci a ponížení, které byly způsobeny porušením povinnosti státu provést účinné vyšetřování. ESLP tyto nároky uznal za ospravedlněné (na bázi ekvity). Naproti tomu v případu Adam proti Slovenské republice, stížnost č. 68066/12, kde ESLP stejně jako ve věci Koky shledal porušení procesní větve čl. 3 Úmluvy, avšak nikoli větve hmotněprávní, bylo pouze konstatováno že „stěžovatel utrpěl nemajetkovou újmu" a jím požadovaná náhrada ve výši 15 000 EUR byla snížena na 1 500 EUR.

77. V případě procedurálních závazků stanovených čl. 3 Úmluvy, konkrétně požadavku účinného vyšetřování, mezi podmínkami či okolnostmi, při jejichž splnění ESLP konstatuje konkrétně porušení procesní větve čl. 3 Úmluvy, se existence újmy nenachází. Naproti tomu ESLP zásadně hovoří o existenci újmy v případě porušení procesní větve čl. 3 Úmluvy v souvislosti s otázkou přiznání spravedlivého zadostiučinění.

78. Z výše uvedené judikatury k případům porušení procesní větve čl. 3 Úmluvy dle Nejvyššího soudu plyne, že ESLP se explicitně zabývá otázkou existence újmy stěžovatele pouze sporadicky a zásadně až ve vazbě na otázku přiznání spravedlivého zadostiučinění ve smyslu čl. 41 Úmluvy. Z praktického pohledu se zdá, že ESLP implicitně akceptuje, že každé porušení čl. 3 Úmluvy znamená způsobení újmy. Podobný názor zastává i Kmec v komentáři k Úmluvě, když konstatuje, že existence (nemajetkové) újmy se při porušení Úmluvy „v zásadě předpokládá a její neudělení zpravidla bývá, či by mělo být, odůvodněno" (viz KMEC, J. a kol. Evropská úmluva o lidských právech: komentář. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 273 – 274).

79. Na základě uvedeného tak má Nejvyšší soud za to, že ESLP tenduje k přístupu, že porušení procesní větve čl. 3 Úmluvy znamená existenci újmy na straně stěžovatele. Jak přitom konstatoval Nejvyšší soud již v citovaném stanovisku R 58/2011, na Úmluvu a na ni navazující judikaturu ESLP přísluší odkazovat především jako na minimální standard ochrany práva, který je nezbytné zaručit.

80. Dospěl-li tedy odvolací soud k závěru, že žalobce neprokázal vznik nemajetkové újmy v souvislosti s nezákonnými rozhodnutími, aniž přitom přihlédl k relevantní judikatuře ESLP vztahující se k čl. 3 Úmluvy, který byl dle nálezu Ústavního soudu nezákonnými rozhodnutími ve věci žalobce porušen, je jeho právní posouzení věci z hlediska dovolatelem vymezené právní otázky nesprávné.

81. Jelikož je rozhodnutí odvolacího soudu co do právního posouzení prokazování existence a výše nemajetkové újmy způsobené nezákonným rozhodnutím, jímž bylo porušeno základní právo dovolatele na účinné vyšetřování vyplývající z čl. 7 odst. 2 Listiny a čl. 3 Úmluvy, nesprávné a tato nesprávnost se projevuje i v rozhodnutí soudu prvního stupně, postupoval dovolací soud podle § 243e odst. 2 o. s. ř. a napadený rozsudek odvolacího soudu, jakož i rozsudek soudu prvního stupně v uvedeném rozsahu zrušil, a to včetně závislých výroků o náhradě nákladů řízení, a věc vrátil soudu prvního stupně k dalšímu řízení. V rozsahu nároku na náhradu nemajetkové újmy způsobené nesprávným úředním postupem dovolací soud dovolání jako nepřípustné postupem podle § 243c odst. 1 o. s. ř. odmítl.

82. V dalším řízení soud prvního stupně znovu posoudí nárok žalobce na zaplacení částky ve výši 250 000 Kč jako náhrady nemajetkové újmy za nezákonná rozhodnutí v kontextu výše uvedených závěrů dovolacího soudu a v souladu s judikaturou dovolacího soudu rozhodne o konkrétní formě a případné výši zadostiučinění (viz např. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 19. 11. 2014, sp. zn. 30 Cdo 3850/2014, uveřejněný pod číslem 37/2015 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek), přičemž

neopomene, že konstatování porušení práva nebýt podroben ponižujícímu zacházení podle čl. 7 odst. 2 Listiny a čl. 3 Úmluvy bylo již obsaženo v nálezu Ústavního soudu ze dne 27. 10. 2015, sp. zn. I. ÚS 860/15.

83. Soudy jsou ve smyslu § 243g odst. 1 části první věty za středníkem o. s. ř. ve spojení s § 226 o. s. ř. vázány právními názory dovolacího soudu v tomto rozhodnutí vyslovenými.